

DOEPAK

DuPAK DoePAK POPPENSPE(ELMUSEUMKRUIJELKRANTKRABEL DoePAK DuPAK
Nr. 98

wayang kulit

gamelan

dalang

wayang golek

cempala en keyyak

wayang klitik

Wayang: poppen- en schimmenspel uit Indonesië

Zelf eens proberen? Weer zo'n leuke activiteit van het Poppenspe(e)lmuseum. *Wayang* betekent letterlijk 'schaduw'. Het woord omvat poppen-, schimmen-, masker- spel en dans uit Indonesië. Het *gamelan* orkest is een onmisbaar onderdeel van een wayangvoorstelling. Het orkest bestaat uit xylofoons, gongs, fluiten, een trom en snaarinstrumenten. Ook zangstemmen zijn belangrijk. De *dalang* is de poppenspeler en de leider van het orkest, dat achter hem zit. Hij beweegt alle figuren, spreekt hun rollen, zingt en vertelt. De dalang zit achter het *speelscherm*, met zijn gezicht naar het publiek gericht. Met de *cempala* (hardhouten hamertje) geeft hij allerlei klopsignalen op de *kotak wayang* (wayangkist). Zo weten de musici precies hoe zij moeten spelen: zachtjes of hard, langzaam of vlug.

Met de *keyyak* (bronzene plaatjes) maakt de dalang tijdens bepaalde spelscènes geluidseffecten, bijvoorbeeld wapengekletter. De metalen plaatjes worden door hem met de rechtermoot bespeeld. Wayangopvoeringen duren meestal een hele nacht.

Waar zijn de schimmen in het wayang-kulit-spel van gemaakt? Weet je het antwoord op de vraag? Vertel het ons en je krijgt een aardigheidje als aandenken.

Wil je meer weten over het internationale poppen- en schimmenspel? Maak een verre reis door de wonderde wereld van het poppentheater op www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs. Op www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl, www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2 en www.poppenspelmuseum.nl vind je informatie over het museum, de exposities en de poppen- en prentencollectie. Bovendien zijn er filmpjes over het wayangspel te zien. Een poppentheater-abc geeft uitleg over de poppenspeltechnieken en -figuren. Concept en tekst: Otto van der Mieden © (2013). Illustraties: Hetty Paërl ©, Ad Swier © e.a. Klik op de **vet** gezette woorden voor hyperlinks. Dit document op internet, zie: www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak98.pdf. Zie ook: www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Wayang.aspx. Veel kijk- en zoekplezier en applaus!

Doepak is hét Poppenspe(e)lmuseumcadeau. Doepak is gratis voor iedereen die de vragen van een Poppenspe(e)lspeurtocht goed beantwoord heeft. Verzamel alle afleveringen van de Doepakkruijmelkrant en -krabbels! Een dupak (spreek uit: *doepak*) is een stang- en truscop. Het nummer met de dupak wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspoppentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uitrekken en weer inkrimpen van de hals van de Dood van Pierlala in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onderaf gemanipuleerd; de dupak wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doods stilte geschiedt, gaat het strekken en krimpen van de dupak razendsnel en met veel tumult. Dupak betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof. De stang waaraan de dupak hangt, gaat door het hoofd en het lijf en zit vast aan de houten heup. Het gat in het hoofd is wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupak is een touw vastgemaakt. De touwen gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhout. Door dit op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en veert weer op. Behalve springen kan de dupak ook om zijn as draaien; daarbij zwieren de armen wijd uit.